

Guia d'aprenentatge
Teories i processos educatius
(6 ECTS)

Any acadèmic 2017-2018

Semestre: 2n Curs: 1r

Nom de la titulació: Grau en Educació Social

Mòdul A: Formació bàsica en ciències socials i jurídiques

Matèria: Educació

Nom de la titulació: Grau en Treball Social

Mòdul A: Formació bàsica en ciències socials i jurídiques

Matèria: Educació

Professora: Aina Labèrnia Romagosa

1. Presentació de l'assignatura

Potser en aquests moments no saps amb qui treballaràs quan siguis professional (amb infants, joves, adults, gent gran, disminuïts, persones sense llar, dones...). El que sí que saps és que en qualsevol cas hauràs de fer una tasca amb components educatius, fruit de la reflexió de referents teòrics i pràctics. En aquesta assignatura tens la possibilitat de reflexionar sobre què és i què ha estat l'educació, quin sentit té, quins problemes ens planteja actualment i de quina manera es fa present en les nostres activitats professionals. Però, sobretot, el que es pretén és que entenguis que educar, sigui des de la perspectiva que sigui, des de l'àmbit que sigui, és una acció complexa que descansa en un posicionament ètic, està fonamentada en el coneixement científic i ha d'estar ben traduïda en accions tècniques. És a dir, valors, coneixement i estratègia són els tres elements bàsics de qualsevol acció educativa.

T'has preguntat alguna vegada si la imatge que tenim de la infantesa ha estat sempre la mateixa? Qui ha contribuït a crear una imatge diferent dels infants i com va repercutir en la societat tot aquest pensament després transformat en teoria? Saps qui són els pedagogs humanistes i quines idees defensen? Saps que des de fa molt temps ja s'intentava treballar amb els infants infractors d'una manera especial? Tot això ho podràs anar descobrint en aquesta assignatura.

Per aprofundir en aquestes qüestions, treballarem des de la teoria i la història de l'educació. Repassarem els grans models pedagògics, els compararem entre si, i identificarem els aspectes clau que han d'estar presents en qualsevol procés educatiu.

També treballarem detingudament les diferències entre educació i escolarització i estudiarem quins són els diferents agents educatius i com operen. Finalment, analitzarem els elements bàsics del procés educatiu i repassarem alguns dels temes centrals del debat pedagògic que anirà aprofundint al llarg dels estudis i, posteriorment, en la vida professional.

Et proposem que ens acompanyis en aquest viatge sempre apassionant al món de l'educació.

2. Competències que cal desenvolupar

- Identificar les relacions entre els elements biològics (representats pel desenvolupament) i els elements culturals (representats per l'aprenentatge) en el procés de construcció personal.
- Aplicar els conceptes que es deriven dels models sistèmics en l'anàlisi d'una realitat educativa concreta.
- Adequar els grans principis progressistes de les pedagogies del segle XX a la realitat del segle XXI.
- Identificar els límits personals i d'equip en el moment de plantejar una acció educativa.

3. Continguts

Mòdul 1. El fet educatiu: fonaments, conceptes i processos

Unitat 1. La importància de l'educació en la incorporació a la cultura

- Enculturació, socialització, instrucció. Els processos d'incorporació a la cultura
- Entorns i agents educatius: l'educació formal, no formal i informal

Unitat 2. De la lògica mecanicista a la lògica dels sistemes

- De la *fabricació a l'abstencionisme pedagògic*
- El naturalisme pedagògic, el realisme pedagògic i els plantejaments sistèmics i constructivistes
- El concepte de *sistema*
- La relació educativa: educabilitat, educativitat, interacció, *feedback* i reorganització

Unitat 3. Les institucions educatives

- Agents socialitzadors: escola, família, estat i església

Mòdul 2. Teories contemporànies de l'educació

Unitat 1. La tradició renovadora

- De les pedagogies tradicionals a les pedagogies actives
- Moviment de l'Escola Nova
- Maria Montessori i la pedagogia científica
- John Dewey i la pedagogia progressista
- Decroly i els centres d'interès
- Piaget i el constructivisme

Unitat 2 Teories antiautoritàries

- L'antiautoritarisme de Neill
- La "no directivitat de Rogers"
- Els estadis de la moral de Kohlberg

Unitat 3 Aires de llibertat: el moviment anarquista i la pedagogia llibertària

- Ferrer i Guardia i l'Escola Moderna

Unitat 4. Pedagogies marxistes

- L'educació de Marx i Engels
- Esforç, disciplina conscient i comunitat: les colònies de Makarenko

Unitat 5. Les pedagogies crítiques

- La desescolarització. Ivan Illich
- Les teories antiinstitucionals
- Skinner i la tecnologia en l'ensenyament

Unitat 6. El personalisme

- Milani i l'Escola de Barbiana: consciència personal i compromís social
- Freire i l'alliberament des de l'educació

En el **mòdul 1** treballarem els processos d'incorporació a la cultura. Dins d'aquest procés trobarem l'educació. N'analitzarem el concepte i la seva polisèmia, els diferents agents i entorns en els quals es pot produir un fenomen educatiu. A continuació, iniciarem l'estudi dels grans models filosòfics i antropològics que donen suport a les diferents teories pedagògiques. Finalment, identificarem els processos educatius des d'una perspectiva sistèmica i constructivista. N'analitzarem els components i també algunes condicions bàsiques per assegurar el desenvolupament d'aquest procés, així com els criteris per identificar el potencial i les limitacions d'una institució educativa.

En el **mòdul 2** farem un recorregut per les diferents teories pedagògiques més rellevants del segle XX. Compartirem la visió de les pedagogies tradicionals, el moviment de l'Escola Nova, les pedagogies antiautoritàries, anarquistes i marxistes, i acabarem amb les pedagogies crítiques i el personalisme pedagògic. Un apassionant viatge que ens permetrà identificar els trets més representatius d'aquestes teories i analitzar-ne la vigència o la manera d'extrapolar-les.

4. Resultats de l'aprenentatge

Al final del procés, l'estudiant serà capaç de:

- Descriure en què consisteix la naturalesa biogràfica de l'ésser humà
- Identificar les característiques i funcions dels diferents agents educatius en el procés d'incorporació social
- Comparar les perspectives sobre l'ésser humà i sobre la forma que adquireixen els processos d'aprenentatge en els grans paradigmes de l'educació
- Ressenyar els elements fonamentals que entren en joc en una relació educativa
- Enumerar les principals característiques i els autors més representatius de les teories pedagògiques treballades en l'assignatura
- Identificar els criteris que aporten informació sobre el potencial educatiu d'una institució
- Identificar i emetre judicis raonats sobre problemes socioeducatius per millorar la pràctica professional

5. Metodologia

5.1. Activitats del professor

La metodologia de treball de l'assignatura es basa en **tres elements**. En primer lloc, les **sessions magistrals** del professor, que tenen com a objectiu presentar els aspectes centrals de cada tema i establir un marc conceptual de treball. En segon lloc, les **sessions de treball** en grup, en les quals es desenvolupen activitats de comprensió i d'utilització dels coneixements. Mitjançant diversos elements formatius (reportatges, textos, conferències, etc.) es relacionen els conceptes teòrics amb

la realitat de la professió. En tercer lloc, es disposa de les **tutories individualitzades** o de petit grup, que tenen per objecte aclarir dubtes o fer el seguiment del treball que vagi fent cada estudiant. En paral·lel a aquests elements, l'estudiant disposa d'un **entorn virtual** que facilita el treball personal, fora de l'aula. Els diversos documents, materials, textos, esquemes, etc. que siguin necessaris per treballar a classe estaran disponibles en aquest espai virtual perquè l'estudiant pugui preparar les sessions presencials (portar un text llegit, un esquema preparat, etc.). L'entorn virtual també és un espai de treball (no només de consulta de materials) dins del qual es poden desenvolupar debats o anàlisis de materials que s'hagin presentat a classe. En qualsevol cas, l'estudiant ha de tenir present que el treball de l'assignatura no s'esgota a l'aula i que només l'assistència a classe no és suficient per superar l'assignatura.

Les activitats formen part del sistema d'avaluació (que s'explica en el punt següent), de manera que l'assistència a classe és imprescindible.

Podem dividir les activitats en tres tipus. En primer lloc, les activitats d'aprenentatge, que són les que es fan a classe per aprofundir una temàtica que el professor ha presentat prèviament. En segon lloc, les activitats d'avaluació, que es concreten en el lliurament dels treballs en les dates fixades. Aquests dos primers tipus estan estretament relacionats i tenen caràcter obligatori en el cas d'optar per l'avaluació continuada. En darrer lloc hi ha les activitats d'ampliació, que són proposades i suggeriments de treball que es poden anar fent a classe o en l'espai personal de treball, però que no comporten el lliurament de cap treball.

5.2. Activitats dels estudiants

És imprescindible una actitud activa de l'estudiant, la qual cosa implica que ha d'estar predisposat a treballar col·laborativament amb la resta de persones del grup, tant a classe com en els espais virtuals, i ha de portar al dia els diversos encàrrecs necessaris per al bon funcionament de l'assignatura (lectures o petits treballs que s'hagin de preparar a casa).

Treball a l'aula:	50 hores	2 ECTS
Treball tutoritzat:	50 hores	2 ECTS
Treball autònom:	50 hores	2 ECTS

6. Sistema d'avaluació

6.1. Activitats o instruments d'avaluació

L'avaluació de l'assignatura té per objectiu assegurar que l'estudiant ha adquirit els coneixements bàsics i ha desenvolupat les competències previstes en aquesta guia. Perquè això sigui possible, cal entendre el procés d'aprenentatge de manera progressiva, de manera que (com s'explica en el punt anterior), el treball diari de l'estudiant és fonamental. Des d'aquesta perspectiva, l'avaluació s'entén com un procés continu de producció de l'estudiant

i de recollida d'evidències per part del professor, que mostri com es va consolidant l'aprenentatge o, en el cas que hi hagi alguna dificultat, que permeti orientar adequadament l'estudiant en aquells aspectes menys consolidats.

a) Avaluació continuada

En aquesta assignatura, acollir-se a l'avaluació continuada implica realitzar totes les tasques que s'indiquen a continuació:

1. **Assistència.** L'assistència a classe és voluntària durant la primera part de l'assignatura (mòdul 1) i obligatòria durant la segona part de l'assignatura (mòdul 2), de manera que per poder fer l'avaluació continuada cal assistir al 80% de les sessions del mòdul 2.
2. **Activitat individual** Creació d'un diàleg, un relat o un conte, a partir d'una situació en què quedi reflectit el realisme pedagògic o el naturalisme pedagògic.
3. **Elaboració d'un mapa conceptual** que integri els continguts del mòdul 1.
4. **Treball de síntesi (grup).** Aquest treball consisteix a fer una anàlisi aprofundida d'un autor d'un corrent pedagògic determinat, comparar-lo amb un altre autor del mateix o d'un altre corrent i fer una reflexió sobre la tria de tots dos autors. El document de partida per fer aquest treball és *El legado pedagógico del siglo XX para la escuela del siglo XXI* (Trilla [coord.] 2001), que s'indica en l'apartat de lectures obligatòries d'aquesta guia. (Si escau, en lloc d'analitzar un autor també hi ha la possibilitat d'aprofundir en un corrent i fer la comparació amb dos corrents diferents.) Aquest treball consta de **dues** parts:
 - **la primera** és una exposició oral a classe sobre l'autor o el corrent
 - **la segona** és l'elaboració d'un treball de síntesi escrit que reculli l'anàlisi de l'autor (o el corrent), una comparació de dos autors del mateix o corrent o de corrents diferents (la comparació ha d'incloure diferències i semblances entre corrents, època, aportacions pedagògiques, i s'ha de relacionar amb conceptes treballats al mòdul 1), i finalment una reflexió sobre la tria dels dos autors. El treball s'ha de penjar al Campus Virtual en els períodes establerts.

Així mateix, per fer aquest treball, és imprescindible fer un seguiment tutorial.

5. **Prova sobre el mòdul 2 (opcional).** Prova sobre les principals característiques dels diversos corrents i pedagogs. Aquesta prova sintetitza les idees principals dels autors i corrents que s'exposen a classe. És una activitat optativa que només puja nota.

En cas que no es presenti un dels treballs de classe o que no es compleixi amb el requisit mínim d'assistència, es considera que l'estudiant ha renunciat a l'avaluació continuada. Els treballs que es presentin amb més d'una setmana de retard obtindran un no presentat i implicaran la pèrdua de l'opció de fer avaluació continuada. Així mateix, es restarà un punt de la nota del treball per cada dia de retard.

Calendari d'activitats avaluació continuada

Lliurament de l'activitat individual	23 de març de 2018
Lliurament del mapa conceptual	27 d'abril de 2018
Tutories per a la realització del treball grupal	Segons el calendari de classes (març-maig)
Exposició del treball grupal	Segons el calendari de classes (abril-maig)
Lliurament del treball de síntesi (grupals)	Dia de l'examen (segons calendari acadèmic)
Prova mòdul 2	18 de maig de 2018

b) Avaluació final

Les persones que es vulguin acollir a aquesta modalitat d'avaluació disposen de l'oportunitat d'examinar-se al final de curs. En aquest cas, es tracta d'una prova extensa que recull tots els materials penjats al Campus Virtual mentre es desenvolupa l'assignatura, així com les lectures obligatòries que s'indiquen en la darrera part d'aquesta guia. Aquesta prova consta de sis preguntes de desenvolupament: tres en relació amb el mòdul 1 i tres amb referència al mòdul 2.

6.2. Criteris d'avaluació

Assistència a classe	individual	Obligatòria (mòdul 2)
Activitat individual	individual	30%
Mapa conceptual (individual)	individual	20%
Exposició oral (grupals)	grupals	10%
Treball de síntesi (grupals)	grupals	40%
Prova mòdul 2 (opcional, individual)	individual	+10% (màxim)

Per aprovar l'assignatura en avaluació continuada, cal obtenir almenys un 4 en el treball de síntesi. La nota de l'assignatura optant per l'avaluació continuada és la nota mitjana ponderada de totes les activitats d'avaluació (sumant-hi, si s'hi opta, el percentatge corresponent a la nota obtinguda en la prova del mòdul 2).

6.3. Avaluació dels estudiants en modalitat d'itinerari adaptat

Els estudiants que cursen l'assignatura en la modalitat d'itinerari adaptat poden optar per l'avaluació continuada o l'avaluació final. Els requisits són els següents:

1. **Activitat individual:** creació d'un diàleg, un relat o un conte, a partir d'una situació en què quedi reflectit el realisme pedagògic o el naturalisme pedagògic **(30%)**
2. **Elaboració d'un mapa conceptual** que integri els continguts del mòdul 1 **(20%)**
3. **Treball final de síntesi:** aquest treball consisteix a fer una anàlisi aprofundida d'un autor d'un corrent pedagògic determinat, comparar-lo amb un altre autor del mateix o d'un altre corrent i fer una reflexió sobre la tria de tots dos autors. El document de partida per fer aquest treball és *El legado pedagógico del siglo XX para la escuela del siglo XXI* (Trilla [coord.] 2001), que s'indica en l'apartat de lectures obligatòries d'aquesta guia. (Si escau, en lloc d'analitzar un autor també hi ha la possibilitat d'aprofundir en un corrent i fer la comparació amb dos corrents diferents.) Aquest treball consta de **dues parts (50%)**:
 - **la primera** és una exposició oral a classe sobre l'autor o el corrent (una de les sessions presencials per als estudiants d'itinerari adaptat es dedicarà a la presentació oral; en cas que alguns alumnes no poguessin assistir-hi, s'ofereix l'opció de presentar l'exposició oral en vídeo al Campus Virtual) **(10%)**
 - **la segona** és l'elaboració d'un treball de síntesi escrit que reculli l'anàlisi de l'autor (o el corrent), una comparació de dos autors del mateix o corrent o de corrents diferents (la comparació ha d'incloure diferències i semblances entre corrents, època, aportacions pedagògiques, i s'ha de relacionar amb conceptes treballats al mòdul 1), i finalment una reflexió sobre la tria dels dos autors. El treball s'ha de penjar al Campus Virtual en els períodes establerts **(40%)**
4. **Prova sobre el mòdul 2 (+10% màxim).** Els estudiants en modalitat d'itinerari adaptat que segueixen l'avaluació continuada poden fer una prova optativa sobre els diversos autors i corrents el dia de l'examen (segons el calendari acadèmic).

c) Avaluació final

Les persones que s'acullin a aquesta modalitat d'avaluació disposen de l'oportunitat d'examinar-se al final de curs. En aquest cas, han de fer una prova extensa (amb 6 preguntes de desenvolupament dels dos mòduls) que recull tots els materials de l'assignatura que hi ha penjats al Campus Virtual, incloent-hi la lectura o visualització de materials obligatoris (vídeos, lectures, etc.).

7. Resum del procés formatiu per competències

Vegeu el quadre annex.

8.-Vies de comunicació amb el docent

A més de l'atenció en els dos espais habituals de comunicació (aula presencial i Campus Virtual) el professor posa a disposició de l'estudiant la realització de tutories presencials o per correu electrònic.

Horari d'atenció: dilluns de 12 a 13 h (cal demanar cita prèvia per correu electrònic)

Correu electrònic: alabernia@peretarres.org

9.- Bibliografia i recursos

Lectures obligatòries:

Meirieu, P. (1998). *Frankenstein educador*. Barcelona: Laertes.

Trilla, J. (2001). *El legado pedagógico del siglo XX para la escuela del siglo XXI*. Barcelona: Graó.

Bibliografia complementària

Alzinet, J., Riba, C., Ribera, M. i Subirats, J. (Coord) (2003). *Més enllà de l'escola: Transformacions socials i noves dinàmiques educatives professionals*. Barcelona: Mediterrània.

Caride, J.A. (2004). No hay educación no formal. *Educació social. Revista d'intervenció socioeducativa*, 28, 6.

Castillejo, J.L., i Colom, A. (1987). *Pedagogía sistémica*. Barcelona: CEAC.

Colom, A. (Coord.) (1997). *Teorías e instituciones contemporáneas de la educación*. Barcelona: Ariel.

Delors, J. (1996). *Educació: hi ha un tresor amagat a dins*. Barcelona: Centre UNESCO de Catalunya.

Galcerán, M., Planella, J., i Vilar, J. (2003). Límits i possibilitats de l'acció educativa en educació social. *Educació social: Revista d'intervenció socioeducativa*, 25, 10 - 29.

Houssaye, J. (1995). *Quinze pedagogs. La seva influència avui*. Barcelona. Textos universitaris UOC. Proa.

- Meireu, Ph. (2009). *Lettre aux grandes personnes sur les enfant d'aujourd'hui*, Paris: Rue du Monde.
- Meirieu, Ph. (1997). *La escuela, modo de empleo: de los métodos activos a la pedagogía diferenciada*. Barcelona: Octaedro.
- Meirieu, Ph. (2004). *Referencias para un mundo sin referencias*. Barcelona: Graó.
- Palacios, J. (1989). *La cuestión escolar*. Cuadernos de Pedagogía. Barcelona: Laia.
- Perrenaud, PH. (2004). *Diez nuevas competencias para enseñar*. Barcelona: Graó.
- Puig, J. M (1986). *Teoría de la educación*. Barcelona: PPU.
- Quintana, J. M. (1995). *Teoría de la educación*. Madrid: Dykinson.
- Rancière, J. (2003). *El maestro ignorante*. Barcelona: Laertes.
- Reimer, E. (1973). *La escuela ha muerto*. Barcelona: Barral.
- Rousseau, J. (1989). *Emili o de l'educació*. Vic: Eumo.
- Santolaria, F. (1997). *Educación social. Historia de la educación social en la España moderna y contemporánea*. Barcelona: Ariel.
- Sidorkin, A. (2007). *Las relaciones educativas. Educación impura, escuelas desescolarizadas y diálogo con el mal*. Barcelona: Octaedro.
- Subirats, J. (Coord.) (2003). *Més enllà de l'escola*. Barcelona: Mediterrània.
- Subirats, J., i Albaigés, B. (2006). *Educació i comunitat. Reflexions a l'entorn del treball integrat dels agents educatius*. Barcelona: Fundació Jaume Bofill.
- Trilla, J. (1985). *Ensayos sobre la escuela*. Barcelona: Laertes.
- Trilla, J. (1993). *La educación fuera de la escuela*. Barcelona: Ariel.
- Van Manen, M. (1998). *El tacto en la enseñanza*. El significado de la sensibilidad pedagógica. Barcelona: Paidós Educador.
- Van Manen, M. (2003). *El tono en la enseñanza*. Barcelona: Paidós educador.
- VV.AA. (2005). *Pedagogías del siglo XX*. Barcelona: CISS Praxis.

ANNEX: QUADRE RESUM DEL PROCÉS FORMATIU PER COMPETÈNCIES

Competències	Activitats formatives	Resultats d'aprenentatge	Activitats d'avaluació
C1 Identificar les relacions entre els elements biològics (representats pel desenvolupament) i els elements culturals (representats per l'aprenentatge) en el procés de construcció personal	Exposició de fonaments teòrics Anàlisi de lectures Visualització de vídeos Elaboració mapa conceptual Lectura comprensiva de la bibliografia de referència	Descriure en què consisteix la naturalesa biogràfica de l'ésser humà Identificar les característiques i funcions dels diferents agents educatius en el procés d'incorporació social	Mapa conceptual (v. Pauta d'activitat d'avaluació 2)
C2 Aplicar els conceptes que es deriven dels models sistèmics en l'anàlisi d'una realitat educativa concreta	Exposició de fonaments teòrics Anàlisi de lectures Visualització de vídeos Elaboració mapa conceptual Lectura comprensiva de la bibliografia de referència	Comparar les perspectives sobre l'ésser humà i sobre la forma que adquireixen els processos d'aprenentatge en els grans paradigmes de l'educació Ressenyar els elements fonamentals que entren en joc en una relació educativa.	Lectura del llibre (v. Pauta d'activitat d'avaluació 1) Mapa conceptual (v. Pauta d'activitat d'avaluació 2)

<p>C3 Identificar els límits personals i d'equip en el moment de plantejar una acció educativa</p>	<p>Exposició de fonaments teòrics Anàlisi de lectures Visualització de vídeos Elaboració mapa conceptual Lectura comprensiva de la bibliografia de referència</p>	<p>Identificar els criteris que aporten informació sobre el potencial educatiu d'una institució</p> <p>Identificar i emetre judicis raonats sobre problemes socioeducatius per millorar la pràctica professional</p>	<p>Lectura del llibre (v. Pauta d'activitat d'avaluació 1)</p> <p>Mapa conceptual (v. Pauta d'activitat d'avaluació 2)</p>
<p>C4 Adequar els grans principis progressistes de les pedagogies del segle XX a la realitat del segle XXI</p>	<p>Conferència educador social Exposició de fonaments teòrics Recerca d'informació documental Lectura comprensiva de la bibliografia de referència Elaboració de fitxes i graella Conferència educador social</p>	<p>Enumerar les principals característiques i els autors més representatius de les teories pedagògiques treballades en l'assignatura</p>	<p>Treball de síntesi (v. Pauta d'activitat d'avaluació 3)</p> <p>Prova (v. Pauta d'activitat d'avaluació 4)</p>